

سرچشمه‌ها مضامین

شعر امروز ایران

مناعلی مددی*

تا کنون درباره شعر معاصر ایران تحقیقاتی صورت گرفته و در بسیاری از کتاب‌ها درباره آن سخنانی گفته شده است. از جمله این تحقیقات، پژوهش‌های دکتر ولی‌الله درودیان است که سال‌ها در زمینه منابع و سرچشمه‌های مضمون‌های شعر معاصر، به مطالعه و تحقیق پرداخته است. وی بخشی از پژوهش‌های خود را در سال ۱۳۶۹ با نام در جست‌وجوی سرچشمه الهام شاعران و بخشی دیگر را در سال ۱۳۸۰ با نام سرچشمه‌های مضامین شعر ایرج میرزا منتشر کرد. نتیجه آخرین تحقیقات این پژوهشگر در این زمینه، در کتاب سرچشمه‌های مضامین شعر امروز ایران منتشر شده است. در این نوشتار به معرفی این کتاب پرداخته خواهد شد تا خوانندگان از مضامین مندرج در آن اطلاع یابند.

در کتاب سرچشمه‌های مضامین شعر امروز ایران، مؤلف به بررسی منابع شعر دوازده تن از شاعران ایران در صدر انقلاب مشروطه پرداخته و در ضمن آوردن شعرهایی از این شاعران، منابع آنها را در ادب قدیم ایران و نیز ادبیات اروپا جست‌وجو کرده است.

پس از پیشگفتار، نخستین شاعری که مؤلف به بحث درباره شعر او پرداخته، علی‌اکبر دهخداست. در این بخش، منابع شعرهای «رؤسا و ملت»، «داستان من» و «حذر از جنگ و کارزار» بررسی شده است.

دومین شاعر بررسی‌شده، پروین اعتصامی است. بنا بر یافته‌های پژوهنده، اعتصامی مضمون سیزده شعر خود را از ادب شرق و غرب اقتباس کرده است؛ این شعرها عبارتند از: «آیین آینه»، «ارزش گوهر»، «اشک یتیم»، «ای گربه»، «بلبل و مور»، «جولای خدا»، «گوهر اشک»، «لطف حق»، «مست و هوشیار»، «نغمه رفوگر»، «یاد یاران»، «پایمال آرزو» و «شوق برابری».

سومین شاعری که به بررسی منابع شعر او پرداخته شده، شهریار است

* سرچشمه‌های مضامین شعر امروز ایران.

* ولی‌الله درودیان.

* چاپ اول، تهران: نشر نی ۱۳۸۵.

فصلنامه نقد ادبی ۲

دومین شماره فصلنامه نقد ادبی، با سردبیری دکتر محمود فتوحی رودمجنی، به همت مرکز تحقیقات زبان و ادبیات فارسی دانشگاه تربیت مدرس، مدتی است منتشر شده است. در این شماره می‌خوانیم:

یادداشت سردبیر؛ مولانا و حافظ، دو همدل یا دو هم‌زبان؟ (دکتر علی محمد حق‌شناس)؛ بازخوانی فرمالیستی غزلی از بیدل (دکتر کاووس حسن‌لی)؛ چیستی و کاربست هرمنوتیک ادبی (دکتر حسن آبنیکی)؛ تولد دوباره یک فراداستان (دکتر منصوره تدینی)؛ احسن‌القصص: رویکرد روایت‌شناختی به قصص قرآنی (ابوالفضل خُزّی)؛ زمان و روایت (دکتر قدرت قاسمی‌پور)؛ نگاهی گذرا به پیشینه نظریه‌های روایت (حسین صافی‌پیرلوجه، مریم سادات فیاضی).

که به اعتقاد مؤلف، مضمون شعر «کودک و خزان» او برگرفته از داستانی از ا. هنری، شاعر آمریکایی، است.

مهدی اخوان ثالث چهارمین شاعر است که مؤلف به بررسی منابع شعر «کتیبه» او پرداخته است.

در بخش پنجم این کتاب، منبع شعر «عقاب» پرویز خانلری بررسی شده است.

ششمین شاعر، ادیب‌الممالک فراهانی است که مؤلف به ذکر منابع سه قطعه و دو مثنوی از او پرداخته است.

در بخش هفتم کتاب، چهار مثنوی، دو قطعه و یک چهارپاره از محمدتقی بهار بررسی شده است؛ این اشعار عبارتند از: مثنوی‌های «رنج و گنج»، «کوشش و امید»، «دل مادر» و «صخر شدید»، قطعات «تی و بلوط» و «کوه - سراب» و چهارپاره «کسری و دهقان».

هشتمین شاعری که در این کتاب در باب منابع شعر او بحث شده است، محمدحسن رهی معیری است. بنا بر نتایجی که از پژوهش‌های نویسنده حاصل شده است، شاعر مضمون اشعار «راز شب»، «ناینا و ستمگر»، «همّت مردانه»، «خلقت زن»، «کمند حادثه»، «سایه آندوه» و «دلدادگان من» را از ادبیات شرقی، به‌خصوص هندی، اقتباس کرده است.

دیگر شاعری که مؤلف به بحث درباره شعر او پرداخته، ایرج‌میرزاست. در این بخش، منابع شعرهای «تسلیت به دوست پدرمرد»، «سر راه حکیمی فحل و دانا»، «ندانم در کجا این قصه دیدم»، «شاه و جام»، «خرس و صیادان»، «شیر و موش»، «کار و کوشش سرمایه‌پروزی است»، «هدیه عاشق»، «کلاغ و روباه»، «علت بی‌تابی نوزاد»، «بقای انساب»، «قلب مادر»، «آرزوی خر دم‌بریده» و «دزدان نادان» بررسی شده است.

احمد گلچین معانی دهمین شاعر است که منبع یکی از اشعار او با عنوان «سنگتراش ژاپونی» بررسی شده است.

در بخش یازدهم کتاب، مؤلف شعر «انگاسی» نیما پوشیج را بررسی کرده و به ذکر منابع آن پرداخته است.

آخرین شاعر بررسی‌شده، سید اشرف‌الدین حسینی (نسیم شمال) است. مجموعه سی و یک افسانه که در پایان کلیات اشعار نسیم شمال آمده و با نام گلزار ادبی در شهر رشت چاپ و منتشر شده است، بنا به گفته خود شاعر، از لافوتن و فلوریان اخذ و اقتباس شده که در این بخش از کتاب، مؤلف به ذکر منابع ۹ شعر از آن مجموعه پرداخته است. این ۹ شعر عبارتند از: «گرگ و بره»، «آهو و مو»، «شیر و موش»، «کلاغ و روباه»، «خر و توله‌سگ»، «خارکش و مرگ خواستن»، «حیوانات طاعون‌زده»، «بچه‌موش» و «پدري با پسرش».

با پایان یافتن این بخش، متن اصلی کتاب نیز پایان می‌گیرد. در ادامه، فهرست اعلام و منابع کتاب با عنوان «نمایه» آمده است.

این کتاب در مجموع ۳۲۰ صفحه دارد.

پی‌نوشت

* دانشجوی دکتری زبان و ادبیات فارسی.